

نووسینی شرڤڤی یا بیرکڤی چڤقبڤستوو ... نڤوزاد جڤمال

لڤئاستی کڤشڤو پرسڤئاڤزو مڤترسیدارڤکاندا، زڤرتترین قسڤدکڤرن، بڤڤام کڤمترین لڤکدانڤوڤی زانستی و با بڤتی دڤبینن، پرسیارکڤش ئڤوڤی: ئایا نووسین و لڤدوانڤکانی نڤو میدیاکان، ئڤنجامی لڤکدانڤوڤی و شرڤڤکاریین یا دووبارڤکردنڤوڤی بیرکڤی چڤقبڤستوو پڤشوترو ئیلهامی کڤسڤکانن؟

بڤگشتی، باسڤکان سڤبارڤت بڤڤوڤی هڤرم ئڤگڤر نڤڤم هڤمووی، ئڤوا زڤرکڤی ناکرڤت ناوی نووسینی لڤبنرڤت، چونکڤ، جگڤلڤوڤی نووسینی کڤشڤی و دووبارڤن، لڤهڤوڤستنواندن و هڤڤشتڤکی دڤروونیدا گیریانخواردوو. سڤرڤڤای ئڤوڤی پڤرچڤکردارکڤی خڤراو سڤرپڤیانڤشن، بڤپڤشینڤی زانستی پڤویست لڤبا بڤتڤکان دڤدوڤن، ئڤمڤش، ئڤنجامکڤی زڤروزڤبڤندڤی بڤاوکراوڤکانڤ کڤ بازاراڤگڤرمی نووسینیان ئاسا نکردوو.

نوسڤرانی سڤبڤریش کڤ بڤخواستی ئڤم و ئڤو دڤنووسن، لڤسڤنگڤی سڤنگڤرگرتن لڤنڤیارڤکانیان، نوسراوڤکانیان کردووڤت ئامرازکڤ. هڤروڤها، کڤسانڤکیش وکڤئوڤی لڤبڤسڤداین دڤنووسن! دیاردڤیکی تازو نامڤدڤرنیش کڤزڤر بڤرچاودڤکڤوڤت، پڤرلڤمانتارڤکانڤ کڤ لڤبری بڤکارهڤنانی پڤگڤی پڤرلڤمانی بڤ پرسڤگشتیڤکان، گواستویانڤتوڤ بڤناو بڤاوکراوڤکان! بڤئوڤی پاشخانکڤی وڤهایان هڤبڤت، دڤستیان داوڤت نووسین، جگڤلڤوڤی، تڤڤکڤمڤایڤتیڤکان دڤرفڤتی دڤبڤینی یڤکسانیان بڤهڤموویڤکڤک داوڤ، وڤهمی نووسڤرڤتیان لای زڤرکڤ تڤخکردڤتوڤ کڤنووسین بڤهڤمان تڤنی تڤڤکڤکان بڤ رڤژنامڤکانیش گونجاوڤت! ناخڤشترین شتیش ئڤوڤی، نووسین و زمانی قسڤکردنی رڤژانڤ جیاوازی ئڤوتڤیان نڤماوڤ.

1- نووسینی سیناریڤ بڤ داڤاڤژراو

دڤزینڤوڤی بڤنڤو روداو بڤخڤش و ناخڤشڤوڤی، وڤک خویڤکی هڤمیشڤی کراوڤت بڤندگڤی خڤدڤرخستن، لڤکاتڤکدا، نووسڤر نا نووسڤت، هڤر لڤبڤرئوڤی کڤ دڤبڤت شتڤک بختڤسڤرکاخڤز، نڤخڤر، ناچاری نووسین لڤبیرکردنڤوڤی پرسیارو بڤدواچوونی بڤردڤوامڤوڤت، نڤک کڤسڤک هڤردڤبڤت شتڤک بڤت تا نڤڤن بڤزمانڤ.

جگڤلڤوڤی، نووسینی شرڤڤی سیناریڤیڤک نیڤ کڤ نووسڤر پڤشتر

لـمـشـكـيـدا كـمـمـك بـيـاري پـشـوختـ يا بـاو هـهـنـجان لـئـيـلـهـامـي
شـخـسي خـيـو بـنووسـت. سـيـر كـ لـوـدـايـ، دـيـهـا رـوودـاو بـنـي
جـيـاوـاز تـاوـتـوـد كـرـن وـكـئـوـي نووسـر كـانـي لـبـاوـكـدا هـرـچـي
دـسـتـواژـي كـشـي و سـتـريـتـايـپـوـنـبـاو- دـرـبـهـنـن و رـسـتـكـانـيان
پـبـازـنـتـو. رـاسـت، ئـمـانـ خـيان بـدـسـز، خـمـر، رـخـنـگـر،
بـوـرـو بـهـوـست دادـن. بـم، هـيـچ لـمـانـ مـرـجـي سـرـكـي
نـووسـينـي بـاش و شـرـقـي نـيـ. كـي ئـو و شـرـقـو و لـيـكـدانـو، كـ
نـوسـر كـ لـبـرـئـوـي ئـيـلـهـامـكـي بـهـاتـوو دـقـك بـناونـيـشانـكـي
زـقـو و رـكـاتـ و تـارـكـو و بـوشـي سـرـنـجـاكـش و هـسـتـبـزـو، گـمـي
زـمان و رـيـتـريـك ئـارايـشـتي بـكات.

2- هه‌هه‌نجان له فیکس ئاییدیاو بیرورای کلاشه‌ییو؟

[illegible][illegible]

3- دگمای وتنی حقیقت

یەکێک لەو دگمایانەی نووسینی کوردی داگیرکردوو، بیرێکی ووتنی
 ھەقیقەتە. واتە، ئێرکی یەکەم و کەتایی نووسین/نووسەر ووتنی
 ھەقیقەتە! ئێمە تەرزێک بێکردنەوە بۆ بەتەراپێکی گشتی کە ھەر کەسێک

هه قیقه تکی کا وکرچیشی درکاند، ئیتر روناکبیرو نووسر! وتنی هه قیقه تیش ره حکی پال وانخوازانیه. بیه، بئووی ببیت پالوان، بوهریه و راستیه کان به.

سه باره ت به ووتنی هه قیقه وک ئهرکی سه ره کی نووسین، ئاماژ به وتارکی (دانیال جهری) ده کم که ره خدی تله کی بیرمندی ئهریکی زمانه وانی 'چه مسکی' ده کات. له سه ره باندی جه نگی نه گریسی ئهریکا له فتنامدا نیوسه ده م له م وه ره له وتارکه دا به ناوی 'به رپرسیارته روناکبیر وتنی هه قیقه ت' ناوبانگی ده رکرد. وتارکه جه خنده کات که ئهرکی روناکبیرور شنبیر وتنی راستی و به رده هه مایه نه له دره کان. ئهرکی ره وشتی واده خوازه ت له ره شنبیران به گهی که مایه تیایان له به ناو گه انی که مایه تییدا به کاربه نه ن و راستیه کان به ای گشتی به گه یه نه. هه به ت، 'چه مسکی' رووی ده می له سیاسه تدا ئهری وها ته کی نه بووه، به کو ئو و نووسه رانه ی له زه نگاوی فتنامدا، به رگریان له سیاسه تی ئهریکا ده کرد. به یه، ئو و جه ره نووسه رو ره شنبیرانه ی به بریکاره نوکانی ده سه ت ناوبرد.

به ای دانیال، به به له به رچا وگرتنی هاوک شه ی هه ز له نه وان هه زو به ره سیاسیه کانه دا، ته نها ووتنی راستیه کان به س نه یه. چونکه، ته نها هه لما نه یی ماسکی دره به گه نه یی واقیعی که مایه تی و سیاسی هه موو شته ک نه یه. به گومان، ره خنده کی 'دانیال' له 'چه مسکی' له سه ره نه و نه یه ئاخه وتنی راستی هه به یه. نه خه ره، له پای ئو ویه که ته نها ووتن له خه یدا به س نه یه. جه له ویه، با و نه کردن به هه بوونی تا که هه قیقه ته که که نووسه رو روناکبیر که په داگیری له سه رده کات، له خه یدا ده گمایه که زیان به دیموکراسی را و به چوونه کان ده گه یه نه ت. گره ته کیتری ئه م جه ره ته گه یشتنه سه باره ت به ره یی روناکبیر ئو ویه که ته نها لایه نه ره وشتیه کی نووسین ده گره ته ووه. واته، ته نها ره چاوی به رپرسیارته ره وشتی وک په شم ره جی نووسین ده کات، نه که توانا، ورده به یی، له ها تووی له که دانه ووه و شره فیه کاری ته زو په رسیار به ره مه نه ان. ئیدی، جه خه کردنه ووه له پا نه ره زاته یه کانی نووسه ره، واده کات ملاملانه ی سیاسی و شره فیه کاری به هه به وسته دابخزه ت، نه که گه یشتن به و نه گه وره کی پشت هه لوم ره جیه سیاسی و هاوک شه کان.

سه ره به خه یی روناکبیر وک سه ره م شه ی ئازادی و هه قیقه ته به ژیه، ئو راستیه ده شار ته ووه که روناکبیرانه ی هه رگیز سه ره به خه نه یه له هه زه که مایه تییه کان و ناشین. ئو راستیانه ی ده یدرکه نه ن و ئو دره یانه ی ده رید خه نه، پشت به ها و سه نگی و په رسه نگی هه ز ده به سه ته نه که ئازادی خه یی و بوهریه. ئهرکی وتنی هه قیقه ت تا اده یه که په و یسته، به مام، چه نه تی گه انکاری و ئو ویه ره ته ده جه ت، به شه کیتره له ئهرکی

4- ره‌خنه‌گرتن بـدست‌نیشا نـکردن

لـکاتـکـدا دهوروبه‌رمان نقوومه له‌رووداوه‌کاندا، ئـمـه‌ش له لـیتـه و چـپـاوه‌کانـیدا رـچـووین، هـر جوـیـکـیش ده‌مانبات به‌قوایی خـیـدا و هـرئـه‌وـه‌ندـه ده‌زانـین وورده‌وورده دیارنامـن. به‌لام، ناشزانین چی له‌بنه‌وه رووده‌ات، ئه‌وه‌ی ده‌بینین ئه‌نجامی روودانه‌که‌یه، نادیدـین له‌هـکارو زه‌مینـه‌ی روودانـی. زـربـه‌ی نوسـه‌ره‌ناسـراو و جـیدیه‌کان به‌رده‌وام له‌سـه‌ر یـک ئاوازی ره‌خنه‌یی ده‌ژهنـ: ده‌ست‌نیشا نـکردنی واقع له‌ئـی واژه‌ی سواو و دووباره: " ئـمـه نـیـمانـه " که‌س نـیـکردووه، نه‌کراوه " هـتـد... کـ به‌ناوی ره‌خنه‌وه لـرازوگله‌یی سه‌رپـی و سـاده دـرناچـن.

ئـم ته‌رزه نووسینانه، باس له‌هـکار بنچینـیـکان ناکه‌ن، ته‌نها ئاماژه‌ی خـرا به‌وه‌ده‌کـن که "نیه‌و نه‌کراوه". بـئـو بـیـرسـن: بـچی نـیـمانـه و چـن ئیشی بـکـرت. زـرتـرین قـسـ لـئـنـجـام و لـکـوتـکان دـکـرت، بـلام هـکار بـنـتـیـکان دیارنـین! له‌پـا ئـه‌وه‌دا، خـده‌رخـستن و نـیـشاندانـی ئـه‌وه‌ی "من"ی نوسـه‌ر/رـشـبـیر یه‌که‌م که‌سم درکم بـو و راستیـی کردبـت! له‌کاتـکـدا، ئـمـه درـیـیه‌کی واقـیعه ئـگـر کـسـک بـیت: من یه‌که‌م که‌سی دونیای رـشـبـیریم که‌قسم له‌باری فـانـه کـشـوه کردووه. گوايا، ئـم له‌حـزه‌یه‌ی "من" دـکـه‌مـو، له‌حـزه‌یه‌کی مـژووـیه که‌سـیتر ئـو پـیشـینه‌یی پـنا بـت. واتـ، ئـیتر راستیـی‌کان، له‌منه‌وه داده‌که‌وت.

5- شرـقـی زانـستی یا جـیـهـانـبـینیـکی وـستاو؟

بـو پـیـی لـبـواری نووسیندا، نـریتـکی چـپـانـه زـا بـوو، هـمـیشـ لـگـشـنـیگـاو سـنـگـرکی وـستاو رـوانـراو تـگـاو وانی دونیا و بـیـک چـاویلکـی ئایدـلـجـی هـسـنگـانـدن کـراو. هـر بـی، سـرو خـتـک 'رایمـن ئارـن' چـپـگـری لـکـایـی روناکـبـیری فـرـنـسـیدا بـنـخـشـیـکی رـشـبـیری داناو. رـنـگ هـمانـشت بـ کوردستان گونجاوبـت، بـتـایبـت، گوتاری رـشـبـیری کوردی 'پاش را پـیـن' خـی لـسـر رـخـنـکردنی کـمـگـ، کولتور و نـتـو و ناسنام و کـشـسیاسی و ئابوریـی‌کان دامـزرا ندوو. ناسنامی رـشـبـیری کوردی کـشـکی لـسـر ئایدیالیزکردنی بـچـوون و لـکـدانـو وانی هـچـنیوو، جارک خـی کردبـت و ژدانـی گشتی، جارکـیش سـرقـای هـوـستـنـوانـدن بوو، جارجارش چالاکـکی سیاسی و کـمـایـتی، یا توژـرو پـسـپـ!

ئەرکی رهخند قسه کردن له سهر که شه و ه کار کانی، ناک تپه ین به سهر که شه که و بازدان ب که سه کان. چونک، رهخنه به و مانایه ده ب ت هه و ستواندن له ی دروشم و قسه ی جوانه وه. ئەم ش گ ژا و که نووسینی کوردی به خورتی تیکه و تووه: رهخنه ب ته ساده کاری، راوه شانندن و ف دانی راوب چوون. ئەو ج ره رهخانه رووشانندی باب ت کان له سه ره وه و له ده ره و ا. قسه کردن له سهر ئەکته ر کان، نه ک ک ی شانی روداوه کان و خودی که شه کان له ناوه ا.

لوانشی ه گری ب و انام ی با بان، خاوی چندان کتب و وتارن، دیان و رکا بر کان یان ب گ ان و ب پاشخانی توری زانستی بیرم ند، ک م ناس و سیاس تناس کانی خ رئا و ا چک بکن. جگ ل و ی لافی زانستی بوون، باب تی بوون و شار زایی و ک ر س ی م عریفیان د و م ند، ب ه ی زانیی زمان و خو نندن و ی س رچا و ب زمان کانی ع ر بی، فارسی، ئینگلیزی و هتد، دوا جار، د خوازن ببن د س ا ت کی- ئ و ت ریت ی کی- ر شبنیری و ک ه موو شت ک ل دیدو روانگی ئ و اندا ن ب ت و ن گونج ت مای ی ر تکر دن و ب ت.

س رباری ئ و ی نووسی کان یان جیدی ت و پ رشی، پشتب ستوون ب ت زو ت و ر خ رئا و ای کان. ه ب ت، ئ م ک ش نیی ل خ یدا، چونک، ئاگاداری و ر شنبیری جیهانیان، ئاشنا کردی خو ندری کورد ب و دونیا ی. ب م، پ د چ ت ل و دا و ر گ ی پوختی ت ز کانن، ب ل ب رچا و گرتنی پاشخانی ت و ر ک و شیا و تی ل خو نندن و ی ک م گ ی کی خ ره ا ت ی و ک ئ م دا. ب م، راست و خ داید س پ ن ب س ر ک ن ت ک ست کوردستانی ک دا. ر نگ، ب ش کی ل ب ر ئ و ب ت ئ و ر شنبیران با و یان ب دا ب شکاری خ ره ا ت و خ رئا و ن ب ت. ل س روو سنوور کولتورو ئیتینی و ن ت و ی کان و بیربک ن و. ج ر ک ر ها گ ری گ ردوونی ه قیق تی ت وری و زانستیان ت دا ب ت. ب م، ئ و ش پاراد کس ک ک نوو س ر ک ب دید کی ریژ گ ری پ ستم د رنان بیرکا ت و، ب چا و کردنی تایب تم ندی کولتور کان ب و ج ر بنووس ت. ل ه مانکا تدا ه ر ئ و ر شنبیران ه گری بیری جیاوازی کولتوری، ر زی ک مین و ی کسانی د ک ن راستیی کی ر ها!

<http://www.upenn.edu/pennpress/book/15361.html>

<https://CHOMSKY.INFO>

<https://www.britannica.com/biography/Raymond-Claude-Ferdinand-Aron#ref150422>